

De moderna språkens situation i Malmös kommunala gymnasier

Fernando López Serrano

Malmö, december 2020

Inledning

År efter år växer antalet gymnasieelever i Malmö stad på grund av den demografiska utvecklingen. Emellertid minskar samtidigt antalet elever som läser moderna språk, särskilt i de kurser som inte är obligatoriska i de teoretiska programmen. Hur kan man förklara den utvecklingen och vad kan man göra för att vända på trenden? Här presenteras några av orsakerna till denna negativa utveckling och en rad åtgärdsförslag ges. Denna rapport baseras på statistik från SCB och Skolverket samt en enkät till samtliga lärare i moderna språk vid Malmö latinskola, Pauligymnasiet, S:t Petri gymnasieskola och Malmö Borgarskola. Svarsfrekvensen har varit 65%.

Statistiska data

Av statistik från SCB och Skolverkets statistik framgår:

- De enda språk som ökat sitt elevantal under det senaste decenniet är spanska och arabiska. Det sistnämnda språket ökar särskilt mycket på fristående gymnasieskolor. Spanskan har ökat elevantalet med 5%, medan arabiskan nästan har fördubblats, även om det totala elevantalet fortfarande är lågt. Arabiskan har på det sättet gått om italienskan som det femte största språket vid Malmös gymnasieskolor.
- Fördelningen av elever som läser moderna språk har utvecklats på ett sätt som gör att fler elever läser de obligatoriska kurserna, vilket är en följd av den demografiska utvecklingen, medan antalet elever som läser icke obligatoriska kurser har minskat med 33% på bara 6 år.
- De språk som har tappat störst andel elever är: japanska (88%), italienska (37%), danska (25%) och kinesiska (21%).
- De kurser som inte brukar vara obligatoriska har tappat en betydande del av sina elever under de senaste 6 åren. Kurser på nivå 1 (nybörjare) har tappat 21% av sina elever; nivå 2, 33%; nivå 5 (avancerad nivå), 36%; och nivå 6, 43%.

Här följer siffrorna för dem tre största språken (för åren 2013–2019):

Tyska

De obligatoriska kurserna (nivå 3 och 4) har ökat sitt elevantal med 4%, dock är elevtappet på de andra nivåerna dramatiskt.

- Tyska 1 har tappat 42% av eleverna.
- Tyska 2 har tappat 43% av eleverna.
- Tyska 5 har tappat 42% av eleverna.

Franska

De obligatoriska kurserna (nivå 3 och 4) har ökat sitt elevantal med 2%, men tappet på de andra nivåerna är lika dramatiskt som tyskans.

- Franska 1 har tappat 45% av eleverna.
- Franska 2 har tappat 17% av eleverna.
- Franska 5 har tappat 70% av eleverna.

Spanska

De obligatoriska kurserna (nivå 3 och 4) har ökat sitt elevantal med 15%, men tappet på de andra nivåerna är ännu större i antal elever än det för de andra två språken.

- Spanska 1 har tappat 44% av eleverna.
- Spanska 2 har tappat 76% av eleverna.
- Spanska 5 har tappat 54% av eleverna.

Analys

Denna situation har varit känd sedan länge för språklärarna, men trots att de har slagit larm till rektorerna flera gånger har ingenting gjorts. Det är uppenbart att det finns ett systemproblem i de olika gymnasieprogrammets utformning (åtminstone i Malmö stad) som gör att eleverna allt oftare väljer bort språkstudier bortsett från de obligatoriska kurserna.

Mellan de fyra största gymnasieskolorna i Malmö finns det en samverkan som kallas "citysamarbete". Utifrån detta samarbete beslutar rektorerna vid de gymnasierna vilka kurser som ska erbjudas på ett "öppet sätt", vilket betyder att alla elever som går på de fyra skolorna fritt kan välja bland dessa kurser. Syftet är att utvidga kursutbudet för eleverna samtidigt som man sparar pengar genom att dela på kostnaderna. Tanken är säkerligen god, men konsekvenserna för språkkurserna har varit och är förödande. Det är just kurser på nivåerna 1, 2 och 5 som ingår i samarbetet.

Verkligheten är att citysamarbetet baseras på rektorernas goda vilja, men det finns inga styrdokument, man får ingen statistik, man gör ingen uppföljning, och man analyserar inte alls vilka följder dessa gemensamma kurser har för elevernas inläring. De lärare som jobbar med kurserna i fråga vet att elevavhoppet där är mycket högre än det som finns på kurser som ges i varje enskild skola för de egna eleverna. Trots att det inte förs någon officiell statistik, räknar lärarna med att cirka 20% av de elever som påbörjar dessa kurser inte avslutar dem eller avslutar dem med ett underkänt betyg. På samma sätt är det kring en tredjedel av de elever som måste gå till en annan skola för att läsa språk som hoppar av kursen under de första 3 månaderna. Allt detta medför problem med kursplaneringen för lärarna, ekonomisk förlust för skolorna, och inte minst en stor och negativ påverkan på de enskilda elevernas studiesituation, då de kommer att behöva inkludera ett F i sitt slutbetyg eller tvingas komplettera sitt studieprogram med ytterligare en kurs som inte var planerad från början. Denna bild av situationen visar att den aktuella modellen måste revideras och förbättras för att förverkliga det syfte som den ursprungligen hade.

En annan faktor som utan tvekan har spelat roll i den aktuella minskningen av elever som läser moderna språk på avancerad nivå var det beslut som rektorsgruppen tog år 2017 och som satte stopp för de studieresor som traditionellt (över de senaste 25 åren) varit en del av kursen på nivå 5. Tidigare fick alla elever som läste kursen möjlighet att resa några dagar till Spanien, Tyskland eller Frankrike för att få ett språkbad och en kulturell upplevelse som en del av kursen. I beslutet hänvisades det till ekonomiska skäl, men trots att språklärarna bett (återkommande gånger) att få ta del av de dokument som ligger till grund för beslutet, har inget dokumentation hittills presenterats, nästan 3 år efter att beslutet fattades.

Lärarnas röster

Utifrån den enkät som mer än hälften av lärarna i moderna språk på de fyra stora kommunala gymnasierna i Malmö har besvarat kan man dra följande slutsatser:

50% av lärarna upplever att språkintresset bland eleverna har minskat under de senaste åren. Lika stor andel av lärarna påstår att citysamarbetet har haft och har negativa konsekvenser. Å andra sidan tycker 15% av lärarna att samarbetet är positivt i stora drag. Om man frågar de berörda

eleverna, så är antalet missnöjda runt 85% bland dem som måste bege sig till en annan skola för att läsa en språkkurs. Dessa siffror visar att det är nödvändigt att försöka hitta alternativ till den aktuella modellen som har orsakat att var tredje språkelev har lämnat dessa kurser på bara 6 år.

En annan oroväckande utveckling är att 55% av lärarna uttrycker att man har nu färre undervisningstimmar för språkkurserna än till exempel för 7 år sedan. Kursplanerna och kunskapskraven har däremot inte reducerats, vilket innebär en ökad stress för lärarna. 47% av lärarna menar att de inte kan garantera att de hinner täcka kursens alla moment på grund av tidsbrist. Det är inte svårt att dra slutsatsen att stressnivån hos lärarna ökar i samma takt som motivationen minskar hos eleverna. Detta i sin tur hänger samman med att lärarna blir tvungna att komprimera innehållet i en kursplan som redan är krävande i vanliga fall.

Förslag på olika åtgärder för att vända den negativa trenden

1. Man bör skriva ett styrdokument för citysamarbete i moderna språk för att fastställa vilka villkor som kommer att gälla fortsättningsvis.
2. Att sätta en spärr på förslagsvis minst 10 elever för att starta en kurs skulle ge både lärare och eleverna en säkerhet kring situationen inför nästa läsår.
3. Man kan testa systemet med att skapa två "basenheter" i citysamarbetet, nämligen Pauli-Latin, och S:t Petri-Borgar för att garantera att nivå 1 och 5 finns att välja varje år bland de kurser som alltid erbjuds eleverna när de gör sitt val i januari. På det sättet behöver eleverna inte förflytta sig så långt och intresset för kurserna skulle sannolikt öka. Skolorna bör dela på kostnaderna och beslut om vilka språk som ska ges på vilken skola diskuteras redan i januari för att underlätta både tjänstefördelningen för lärarna och tydligheten för eleverna. Efter ett par år kan man utvärdera om systemet har varit gynnsamt eller inte.
4. Man borde alltid garantera att kurser på nivå 2 ges i varje språk inom Malmö stad om minst 10 elever (från de 4 gymnasierna) väljer den kursen i januarivalet. Vilken kurs som ska ges på vilken skola kan man förhandla och de kan rotera, så att ingen skola blir negativt drabbat. Man ska alltså garantera att det alltid finns en kurs på nivå 2 oavsett elevens skola. Till exempel, spanska på Borgarskolan, franska på S:t Petri, tyska på Pauli och italienska på Latinskolan. Året därpå roterar man språken bland gymnasierna.
5. Man bör erbjuda kinesiska 1 för att möta den aktuella efterfrågan hos eleverna. För detta måste man göra de anpassningar i schemat som krävs i nuläget.

6. Elever som läser ES-programmet på Malmö latinskola skall få möjlighet att redan vid sin ansökan välja moderna språk. (Så var det tidigare och det fungerade bra).
7. Sammanfattningsvis, för att skapa en ny modell av språkkursutbudet inom Malmös gymnasieskolor borde man tillsätta en arbetsgrupp bestående av rektorer och lärare (eventuellt skolsekreterare) som tillsammans kan skapa sig en bättre bild av de problem och de behov som finns på varje skola. Det gäller att få stopp på att språkstudierna befinner sig i fritt fall i de icke obligatoriska kurserna.

Fernando López Serrano

Gymnasielektor i moderna språk på Malmö latinskola

Fernando.lopezserrano@malmo.se